

Syberich Willems & Aylcke Huninga,

een verhaal over het 16e eeuwse dagelijkse leven van breiers in Groningen.

Gebaseerd op ware, historische feiten en gebeurtenissen, beleefden Syberich Willems en Dyveke werkelijk hun dramatische levens en de familie Huninga is een van de oudste families die vanaf 1440 in de geschiedenis van Groningen en omstreken is vermeld,

geschreven, onderzocht en bedacht,

Constance Willems

Dyveke was jong, bloedmooi en verdoemd.

Nederlandse vrouwen konden zich in de 16e eeuw een grotere vrijheid veroorloven dan vrouwen in omliggende landen. In 1566 beschreef de Italiaan Lodovico Guicciardini de vrouwen als volgt: „De Nederlandse vrouwen zijn mooi en vriendelijk. Zij gaan naar de stad om hun zaken te regelen en reizen over land van de een naar de ander. Zij zijn zeer bekwaam in handel en talen“.

Dyveke Sigbritsdatter werd ca. 1491 geboren in een Amsterdamse koopmansfamilie. Haar vader stierf toen zij nog heel jong was en is alleen bekend onder zijn voornaam Nicolaas. Haar achternaam komt dus van haar moeder, Syberich of Sigbrit Willems. Vaak wordt de achternaam van Syberich weggelaten en vooral later in Denemarken is zij alleen bekend onder haar Deense voornaam Sigbrit. Hoogstwaarschijnlijk is Syberich Willems geboren in Amsterdam, waar zij een groente- en fruithandel had en mogelijk ook betrokken was bij de Oostzeehandel in Nederland. Hoewel ze niet van adel was, kon ze lezen en schrijven, en ze leerde haar dochter beide vaardigheden. Aan het begin van de 16e eeuw vertrokken moeder en dochter van Amsterdam naar Bergen in Noorwegen, waar Syberich een herberg opende. Dyveke zelf werd er marktkoopvrouw.

CWZ/

Dyveke Sigbritsdatter, 1490 - 1517, maitresse van koning Christian II van Denemarken, Noorwegen en Zweden.
Portret geschilderd naar een originele litho uit 1850 door Constance Willems.

Volgens de Deense historicus Hans Svaning werd in 1503-1584 koninklijk kanselier Erik Valkendorf, toen hij over de markt van Bergen wandelde, zo getroffen door haar schoonheid dat hij Christian II, de toenmalige onderkoning van Noorwegen, over haar vertelde. Onmiddellijk organiseerde de onderkoning een feest in het stadhuis van Bergen, waarvoor ook Dyveke was uitgenodigd, om haar te zien. Volgens de historicus deelden Christian en Dyveke diezelfde nacht in 1507 voor het eerst met elkaar het bed. Christian liet onmiddellijk een herenhuis bouwen in Oslo voor zijn maîtresse en haar moeder. Toen hij na de dood van zijn vader in 1513 als koning Christian II de troon besteeg, nam hij Dyveke en haar moeder Syberich mee naar Denemarken. Moeder en dochter gingen op het koninklijk slot Hvidøre bij Klampenborg wonen, ten noorden van Kopenhagen, en in 1516 kocht hij voor beiden een huis bij zijn paleis aldaar. Ondertussen bracht Isabella van Oostenrijk in Nederland haar jeugd door onder de hoede van de regentes der Nederlanden, Margaretha van Oostenrijk. Isabella's fortuin, haar erfenis en haar connecties maakten haar tot een waardevolle pion op de koninklijke huwelijksmarkt. De koning van Denemarken was eerst van plan met haar oudste zuster Eleanor van Oostenrijk te trouwen, maar de Habsburgers vonden Eleanor te waardevol voor de troon van Denemarken. Daarom werd Isabella uitgekozen voor de Deense koning. Op 11 juli 1514, een week voor haar 13e verjaardag, werd Isabella bij volmacht uitgehuwelijkt aan koning Christian II van Denemarken. Zij bleef in Nederland, maar zou bij het zien van zijn schilderij smoorverliefd zijn geworden op haar echtgenoot en gevraagd hebben om naar Denemarken te worden gebracht. Een jaar na haar huwelijk werd de aartsbisschop van Nidaros gezonden om haar naar Kopenhagen te begeleiden. Het huwelijk werd bevestigd op 12 augustus 1515 toen zij 14 jaar oud was.

Isabella van Oostenrijk, geschilderd in 1515, door Meester van de Legende van de Magdalena, werkzaam van ca. 1483 tot ca. 1527.

Hoewel Christian getrouwd was met Isabella van Oostenrijk, zette hij zijn intieme relatie met Dyveke gewoon voort. Dit werd hem zowel in binnen- als buitenland zeer kwalijk genomen. In 1516 dreigde keizer Maximiliaan I, de grootvader van Isabella, zelfs dat Dyveke een ongeluk zou krijgen als Christian de affaire niet zou beëindigen.

De verhouding tussen Christian en Dyveke had tot dan toe weinig of geen problemen veroorzaakt, maar in Kopenhagen werd haar aanwezigheid als aanstootgevend en verontrustend ervaren. Ook toen al bestond er argwaan tegen Dyveke en Syberich bij de Deense adel en geestelijkheid, de traditionele Deense bestuurselite, vanwege de invloed die met name de moeder zou uitoefenen op de koning. Nadat Christian in juli 1514 om dynastieke redenen was getrouwd met de jonge Isabella van Oostenrijk, zuster van de latere keizer Karel V en kleindochter van keizer Maximiliaan, maakte ook zijn nieuwe schoonfamilie bezwaar. Christian weigerde echter Dyveke op te geven. Hij liet haar en Syberich zelfs overbrengen naar Kopenhagen, waar hij voor hen een riant huis kocht op de hoek van Amager Torv en Hejliggejststræde. In deze stad kreeg Syberich steeds meer invloed op de koninklijke beslissingen. Hoe dan ook, haar dochter Dyveke was jong, beeldschoon en gedoemd te sterven.

Sigbrit Willems bespreekt koninklijke kwesties met Christian II,
Geschilderd door Kristian Zahrtmann in 1873

Op 21 september 1517 overleed Dyveke na een kort dramatisch ziekbed van een paar dagen. Ze was vergiftigd en nog maar 26 jaar oud.

Christian was zeer toegewijd aan zijn maitresse, en toen Dyveke stierf, was hij ontroostbaar. Hij begroef haar in het karmelietenklooster in Helsingør.

Door wie ze vergiftigd was, is tot op de dag van vandaag een raadsel.

Haar moeder beschuldigde Erik Valkendorf, die in 1510 aartsbisschop van Nidaros was geworden.

Hij was degene die Isabella van Oostenrijk vanuit de Nederlanden naar Denemarken begeleidde.

Maar Erik Valkendorf wist de koning ervan te overtuigen dat de edelman Torben Oxe haar had vermoord. De dood van Dyveke werd het middelpunt van een politiek spel. Torben Oxe werd eerst berecht en vrijgesproken door de Raad van State. Koning Christian II accepteerde het vonnis niet en liet Oxe aanklagen door een rechtbank bestaande uit een jury uit Solbjerg buiten Kopenhagen. Oxe werd beschuldigd van vage vergrijpen tegen zijn leenheer, Christian II. Op bevel van de koning werd hij schuldig bevonden en ter dood veroordeeld met de woorden: „Vi dømmer ham ikke, men hans gerninger dømmer ham“ (Wij veroordelen hem niet - zijn daden veroordelen hem), en werd onthoofd en begraven op het kerkhof van St. Gertruds Kloster in Kopenhagen. Leden van de Koninklijke Raad van State, de Rigsraadet, keurden de executie van Oxe, die een populaire figuur was, af. De executie vervreemde Christian II nog meer van de adel en de bevolking van Kopenhagen. Daarna liet de koning geen gelegenheid onbenut om de adel te onderdrukken en het gewone volk aan de macht te brengen. Maar wie had er eigenlijk schuld aan de dood van Dyveke?

Was het keizer Maximiliaan I, Isabella's grootvader, die zijn dreigement had waargemaakt?

Was het de adel die de band tussen de koning en Sigbrit probeerde te verbreken?

Of was het toch Erik Valkendorf, die in 1510 aartsbisschop van Nidaros was geworden. Hij was degene die Isabella van Oostenrijk begeleidde van Nederland naar Denemarken. Had hij Isabella tijdens de reis beloofd dat te doen? Had Isabella hem dat gevraagd tijdens hun gezamenlijke reis?

Of was het misschien de geminchte aanbieder in de vorm van edelman Torben Oxe, die Dyveke vergiftigde kersen gaf als wraak voor het feit dat zij niets van hem wilde weten?

Dyveke is in de loop der tijd gezien als zowel een hoer als een madonna. Aan de ene kant wordt ze afgeschilderd als een onschuldig jong meisje dat door haar eigen moeder is geofferd op het altaar van de wellust. Anderzijds als een berekenende, baldadige vrouw die alle mannen die zij ontmoet vervloekt en ze het ongeluk in leidt.

Na de dood van haar dochter behield Sigbrit een grote invloed op de koning, vooral op financieel gebied; ze versterkt zelfs haar greep op Christian.

Terwijl Christian druk bezig was met zijn oorlogspogingen om Zweden te herenigen met Denemarken en Noorwegen, nam Sigbrit de leiding over de financiën van de koning. In het voorjaar van 1519 werd zij toezichthouder op de tolgelden, de tarieven die werden betaald door alle schepen die tussen Denemarken en Zweden voeren om handel te drijven op de Oostzee, en zij verplaatste het centrum voor de inning van die tarieven van Helsingør naar Kopenhagen, waarmee zij zich onpopulair maakte bij de Hanzestaten. Als poging om de belastingen te centraliseren was haar strategie slim; maar de verhuizing ergerde de scheepskapiteins die nu hun schepen naar de haven van Kopenhagen moesten manoeuvreren. Tijdens het innen van de Sound tol halverwege 1519 ontmoette zij voor het eerst Herman Bekyng, de Nederlandse eigenaar van een groot koopvaardijchip, Zoeteman genaamd, met als thuishaven de Nederlandse stad Groningen. Hij vervoerde grote hoeveelheden met de hand gebreide wollen kousen en sokken van IJsland naar Denemarken en vandaar verder naar Holland en Duitsland. Jaren later zou deze reder haar redder in nood worden.

Van 1519 tot 1523 was zij adviseur en feitelijk minister van Financiën. In deze functie kreeg Sigbrit ook steeds meer invloed op koninklijke beslissingen.

Tot haar bestuurlijke taken behoorde ook het onderhandelen met afgezanten en het persoonlijk adviseren van de koning. Zij kreeg extra kritiek van het Deense volk door Nederlandse boeren te laten overkomen, waarvoor een aantal Denen hun huizen moesten verlaten. Verder was zij belast met de over het algemeen verfoeide belastingen op wijn en bier en hielp zij Christians pogingen om Deense kooplieden speciale handelsrechten te verlenen, in strijd met de privileges die gewoonlijk alleen aan de edelen werden verleend. De koning die zij diende was een begaafd man, een visionair heerser met vooruitstrevende plannen voor de toekomst van zijn drievoudig koninkrijk, een hartstochtelijk en toegenegen man, maar, zoals uit zijn daden blijkt, ook meedogenloos en brutaal. Hij nam wraak door

Torben Oxe te executeren, beheerder van het kasteel van Kopenhagen, die Dyveke naar het schijnt de vergiftigde kersen had gebracht die zij voor haar dood had gegeten. Langzaam maar zeker echter lokten de liefde en toewijding van zijn jonge koningin Elisabeth hem naar haar toe, en geleidelijk aan nam zij de plaats in die Dyveke in de harten van zowel Christian als Sigbrit had ingenomen. Sigbrit assisteerde bij de geboorte van het eerste kind van de koningin, drie maanden na de dood van Dyveke. Zij was ook aanwezig bij de geboorte van de kroonprins begin 1519 en opnieuw bij de komst van een tweeling in december van datzelfde jaar. Sigbrit vond een dergelijke handelwijze verwerpelijk in een zo arm land als Denemarken, maar ondanks die openlijk erkende mening, nam zij de rol van pleegmoeder van kroonprins Hans op zich, en vanaf dat moment werd zij Moeder Sigbrit genoemd.

Denkend aan Hermen Bekyng's peperdure geïmporteerde handgebreide kousen en sokjes, pakte zij een vergeten handwerk uit haar jeugd in Nederland weer op en ging zijden sokjes en kousen breien voor de nieuwe baby. Na enige oefening lukte het haar om met 3 naalden in een rondte te breien.

Sigbrit bewees dat zij meer kon dan alleen verloskunde en werd algemeen geneesheer van het koninklijk huis. Haar faam verspreidde zich na een bezoek van de bekende arts Paracelsus, die zijn bewondering uitsprak voor een kruidenbrouwsel dat zij had samengesteld en hem had geleerd te maken. Maar omdat alles wat zij deed met argwaan werd bekeken buiten het koninklijk huis, werd Sigbrits kennis van de geneeskunde door sommigen gezien als kennis van hekserij. De historicus Hans Svaning, die schrijft over de bevroren edelen die Sigbrit in een ijskoude midwinter voor haar gesloten deur laat wachten, meldt ook dat haar pleegzoon, kroonprins Hans, bij een gelegenheid haar slaapkamer binnenliep waar een verzameling flessen en glaasjes stond. Hij pakte een ronde fles met een lange hals omdat hij er iets in zag bewegen. Geschrokken liet hij de fles vallen en de boze geest ontsnapte met een enorm gebrul. Donder galmde en een storm brak los, en nu wist de hele stad zeker dat Sigbrit een heks was.

Zie *16e eeuwse geneeskunde.

Sigbrit en Christian regeerden samen van 1517 tot 1523, toen hij gedwongen werd in ballingschap te gaan. In 1523 kwam de adel van Jutland in opstand tegen Christian II, omdat ze de oorlogsbelastingen te hoog vonden.

Ditmaal was Christian II niet in staat zijn tegenstanders in bedwang te houden en was hij vastbesloten met Sigbrit, zijn vrouw en hun kinderen naar het buitenland te vluchten.

In opperste paniek smeekte Sigbrit Hermen Bekyng om dringende hulp om hun allen Denemarken uit te smokkelen op zijn schip dat lag aangemeerd in de haven van Kopenhagen. Hermen begreep de urgentie van hun situatie in Denemarken, en bood zijn steun aan om hen naar zijn thuishaven Groningen in Nederland te varen.

Hermen Bekyng verborg hun onder de 1200 paar handgebreide wollen kousen en sokken, die hij de maand daarvoor uit IJsland had geïmporteerd, om op zijn minst veilig uit de Deense territoriale wateren te komen met iedereen aan boord...

Ze vluchtten, alles achterlatend behalve de kleren die ze die zaterdag, 14 april 1523, droegen. Zelfs Sigbrits grafsteen, die ze in Nederland had laten maken, moest ze achterlaten. Het was versierd met haar portret, haar handelsmerk, en een inscriptie: „Hier ligt Sibrecht Willumsdatter, gestorven in het jaar van onze Heer 15... Bid tot God voor mijn ziel.“ Een Deense edelman, die beschuldigd werd van medeplichtigheid aan de „vergiftiging“ van Dyveke en daarom tijdelijk verbannen was, sleepte de steen van zijn plaats op Sigbrits binnenplaats en liet hem voor zijn eigen boerderij plaatsen. Er wordt gezegd dat hij het in de ingang plaatste en zijn boerenknechten beval erop te spugen - of zelfs te urineren - als ze door de ingangspoort de boerderij opkwamen.